

אוניברסיטת בר-אילן

"חווית המשתמש"

גבריות ופגיעות - מבט מעמיק אל תוך עולמם הפנימי של גברים צרכני זנות

ענבל פרן פרח

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
ביחידה ללימודים בין תחומיים, התכנית ללימודי מגדר של אוניברסיטת בר-אילן

תקציר:

מחקרים שונים עסקו בבחינת המניעים לעיסוק בזנות (Dworkin, 1993), (גור, 2004), (גור, 2015), (Farley, Baral, Kiremire, & Sezgin, 2017), (Bowring, Pasomsouk, & Hughes, 2017), (1998). מחקרים חדשים עוסקים בחיפוש אחר מניעי הגברים צרכני הזנות ובחיפוש אחר השאלה מה מוביל גבר לקנות מין בכסף (Birch, 2016), (Minichiello, et al., 1999) בישראל נערך מעט מאוד מחקר הבוחן את הצרכן ואת מניעיו (לבנקרון & בן ישראל, 2005)

מטרת המחקר הנוכחי הינה לבחון את החוויה האישית של צרכן הזנות הנלווית לצריכת הזנות, לבחון את ההחלטה לצרוך זנות, ומשמעותה כחלק מהזהות הגברית, ומהחיפוש אחר היבטים הטרונוורמטיביים הכוללים קשר, חוס ואהבה. כמו כן לבחון את משמעות צריכת הזנות כביטוי למאויים פנימיים ותשוקות כמוסות, לצד תהליכים רגשיים-נפשיים מודעים ושאינם מודעים. חידושו התאורטי של המחקר הוא בהתייחסות לפגיעותו של צרכן הזנות, אשר לרוב בשיח הפמיניסטי מצוי בעמדת הפוגע והמקרבן באופן בלעדי. במחקר זה ארחיב את ההסתכלות על צרכן הזנות תוך נסיון לראות אותו כאדם שלם בעל מימדים אנושיים של צרכים ופגיעות. זאת מתוך אמונה כי כל אדם באשר הוא אדם, הינו מורכב והתפיסה שלו, החלטותיו, רגשותיו ופעולותיו ראוי שייבחנו בראייה הוליסטית תוך התייחסות אליו בפוליו.

שאלות המחקר הן: מהי חווית צריכת הזנות עבור גברים צרכני זנות? מה מלווה אותו בדימוי העצמי שלו ובדימוי שלו נשים בזנות ונשים באופן כללי? מה חווה גבר בתוך סיטואציה של צריכת מין בתשלום? האם ואיך משפיעה צריכת הזנות על דימויי הגבריות שלו וכיצד מושפעת צריכת הזנות מאותם דימויים? אילו חוויות של גופניות, קרבה ותלות נוכחים בסיטואציה של צריכת זנות? מה הם מניעי העומק המובילים אותו לצריכת זנות? מה הם הכוחות החיצוניים כמו הפנימיים, החברתיים והאישיים הפועלים עליו בתוך הבחירות והמעשים שלו?

הזנות מתוארת בספרות כסיפוק שירותי מין בתמורה לסוגים שונים של תשלום: כסף, משקה, סמים, מיני טובין, מקום לישון ללילה. מחקרים מראים טווח של כ-25 פעולות היכולות להיכלל בהגדרת זנות, החל משיחוח (ציט) ארוטי שלא כולל שום מגע או קרבה פיזית, ועד לחדירה עם מספר צרכנים בו זמנית. הזנות אם כן, כוללת לא רק מכירה של יחסי מין מלאים אלא גם את האפשרות לקנות פעולות רבות שיש להן אופי מיני. אלו יכולים להיות יחסים שאינם כוללים בהכרח אקטים מיניים אלא משולבים בהם ממדים רומנטיים, חיזור, מחוות רגשיות בתמורה לתשלום. המאחד בין כל הפרקטיקות של הזנות הוא ממד הצריכה - התשלום על שירותי המין. מחקרים

ממדינות שונות בעולם חוזרים שוב ושוב על המסקנה לפיה גברים שצורכים זנות מהווים אוכלוסייה הטרוגנית. בישראל לא נערך מדגם הבדוק כמה אחוז מהגברים צורכים זנות ובאופן כללי המחקר על צרכני הזנות בישראל מצומצם מאוד. במחקר יידון מושג השגור בשיח הצרכני בעולם וגם בישראל ומתאר את מה שקרוי בפייהם "חווית בת הזוג": Girl-Friend Experience (GFE). צרכני הזנות רואים בשדה הזנות כר להתרחשות שיש בה גם מאפיינים רומנטיים וקשר מתמשך עם אישה בזנות מאפשר תרגול קשר מיני רגשי נורמטיבי, כך שזירת הזנות מהווה בין היתר זירת אימון מיני ורגשי. בקרה צרכני הזנות מתפתחת השאיפה לאוטנטיות ומתגלה הרצון או התקווה שגם האישה בזנות תחווה מידה של אינטימיות רגשית, שאיפה זו מגולמת במושג GFE. המחקר בתחום חווית בת הזוג וההעמקה בו נמצאים בחיתוליו כיוון שזהו מושג חדש שנתבע על ידי צרכני זנות יחד עם זאת הוא מתאר באופן מדוייק את שאיפת החיפוש.

בנוסף לשדה המושגי של הזנות וצריכת הזנות יעסוק המחקר בשדה המושגי של גבריות ובדרכים בהן היא חלק ממעשה צריכת הזנות, משפיעה על דפוסי צריכת הזנות ונבנית בתוך מעשה צריכת הזנות. הגבריות מתכוננת במרחב החברתי, במרחב הפסיכולוגי, בהבניה החברתית, בתהליכים המעצבים אותה בילדות בהתבגרות ובבגרות. החיברות לגבריות עובר דרך הפנמה של אלימות, הדחקה של שפה רגשית ופיתוח שפה גברית נטולת רגש ואלימה המופנית לא רק כלפי חוץ – אלא גם כלפי פנים. ההפניה פנימה, כמו גם הבעת העליונות והאלימות כלפי חוץ יוצרים תמורות בנפשו ובפועלו של הגבר. הגבריות נבנית כדימוי אליו יש לשאוף ויוצרת צורך בהשוואת עצמי אל מול "המודל הראוי". השוואה זו יוצרת באופן סיסטמתי פגיעה בדימוי העצמי ובערך העצמי שלא פעם על מנת לייצבו עושים שימוש במגוון אסטרטגיות, בין היתר על חשבון או כעליונות על אדם/אישה אחרת וחיפוש תמידי אחר חוויות עליונות ועוצמה.

הפמיניזם, ובתוכו גישות טיפוליות פמיניסטיות, עזרו ועוזרים לנשים למצוא את המילים לחוויות הטראומטיות שעברו. בעוד שבדרך כלל בחברה לנשים יש פחות מילים ועליהן להיאבק על מקומן ועל ייצוגן, בכל הקשור לטראומה של פגיעה מינית, לגברים יש מעט אם בכלל נקודות התייחסות. חוויות פגיעה מינית של גברים, רובן ע"י גברים – הן חוויות ללא מילים, ללא שם. חוויות מושתקות ע"י כוחות של חיברות לגבריות. צורות שונות של ביטויי גבריות עלולות לתת לגיטימציה לאלימות – אלימות עצמית או אלימות כלפי האחר. האלימות מתפרצת כאשר עולים רגשות קשים או מתוך התמודדות עם כאב רגשי וצורך בבקשת עזרה. בהקשר זה היא מובילה לאיבוד דימוי הכוח הגברי.

בשנים האחרונות התפתחו גישות הרואות פגיעות כמאפיין אנושי בסיסי הנובע מטיבו הגופני-חברתי של האדם. הפגיעות מתפקדת כקטגוריה אנליטית המניחה הנחות עקרוניות לגבי מפגשים

בין בני אדם. הנחה זו היא כי בני אדם מתעצבים במפגש ביניהם וכי היא מאפיין אנושי של יחסים אנושיים ושל אדם כיצור חברתי וגופני. תפיסת הפגיעות מקבילה ומוסיפה ממד לניתוח יחסים חברתיים במונחים של יחסי כוח. השימוש בפגיעות כקטגוריה אנליטית מאפשר לזהות חוויות מורכבות המעצבות יחסי כוח ואת הקושי הסובייקטיבי לשנות יחסים אלו.

אוכלוסיית המחקר היא גברים הצורכים או צרכו שירותי מין בתשלום ממגוון סוגים המוגדרים תחת הגדרת הזנות: חשפנות הכוללת לאפ-דאנסינג, בודי מסאז', זנות רחוב, זנות בבתי בושת וזנות בדירות דיסקרטיות. לא נכללים שירותי מין שאינם כוללים מפגש גופני ישיר. המרואיינים גויסו ע"י הזמנת ראיון שהופצה ברשתות החברתיות ופנו להתראיין על דעת עצמם וביוזמתם. כלי המחקר הוא ראיון פתוח, כאשר מבנה הראיון היה ראיון נרטיבי על ציר זמן. המרואיינים התבקשו להתחיל בסיפור "הפעם הראשונה" ולהתקדם ממנו עד היום. לאורך ציר הזמן נוספו תובנות, גלישות להבנות מאוחרות או רטרוספקטיביות, שיקוף עצמי ושאלת שאלות. בשאלה זו גלומה האפשרות לפתוח בפני סיפורים עמוקים של חוויות המסופרות מפרספקטיבות של זמן ושל בגרות, מנקודת מבט שחוזרת לאותו הרגע ואז יוצאת ומסתכלת עליו במבט בוחן, רפלקטיבי, מחפש משמעות.

ניתוח הראיונות התמקד באיתור ואפיון דפוסים חוזרים וכן בשיום התנהגויות או חוויות. מתוכם עלו שלוש תמות מרכזיות העוברות כחוט השני בחוויותיהם של כלל המרואיינים בין אם כחוויות דומות ובין אם כמנוגדות אך מבוססות על אותו הנושא או החוויה:

1. הפחד ממרחב החיזור – מופעי הגבריות החסרים, הרצון להיכנס תחת המטריה ההגמונית של מודל הגבריות והפחד מחוסר ההצלחה לעשות זאת. פחד זה נובע בין היתר מתחושת נחיתות בהיבטים גבריים והטרונורמטיביים כגון מראה פיזי, תכונות אופי הנחשבות "נשיות" או נטיה מינית ביסקסואלית והומוסקסואלית. פחד זה מוביל את הגברים שרואיינו במחקר לחפש "קיצורי דרך" כאשר המרכזי בהם הוא צריכת זנות המהווה קיצור דרך בעזרת תשלום המבטל בעצם את הצורך בחיזור ו"שכנוע".

2. החיפוש אחר אהבה – שהוא חיפוש נורמטיבי ואנושי אחר חום ואחר נורמליות הטרונורמטיבית. חיפוש זה, בשילוב עם חוסר ההצלחה במרחב החיזור שולח את המרואיינים במחקר לשתי פרקטיקות המובילות יחד לצריכת מין בתשלום. האחת היא חיפוש אחר מקום בו יוכלו לבטא את עצמם מבחינה מינית, ללמוד איך להתנהל במרחב החיזור ובסיטואציות מיניות עם נשים. השניה היא חיפשו אחר מקום בו יוכלו להרגיש חום של אישה, לקבל הכלה ולמצוא מרחב אינטימי, וזאת ע"י חיפוש אחר מה שנקרא בלשון צרכני הזנות "חווית בת

הזוג" (Girl Friend Experience) מושג המתאר אשליה הנוצרת ע"י אוי מתן השירות של נשים בזנות ומאפשר לגברים להרגיש כמו בזוגיות או ביחסים אינטימיים למרות שזהו "מוצר קנוי".

3. מרחבים של פגיעות בתוך סטנדרטים של גבריות – הסיפורים שעלו בראיונות מערערים על התפיסה החד-כיוונית של יחסי הכח בין הצרכן לבין האישה בזנות, סיפורים שהם טשטוש של יחסי הכח. ההזדהות שוברת את התמונה הפשוטה של שולט נשלט ומתוך שבר זה עולות חוויות של חוסר שליטה, חוסר אונים ואף היפגעות. אותו שבר הוא תוצר של כוחות פנימיים העושים מאמץ לעמוד בתכתיבים חברתיים. הוא תוצר של נסיון של אותו הגבר צרכן הזנות להציג חזות גברית, להיכנס תחת מטריית ההגמוניה הגברית, ניסיון שנכשל כיוון שהוא כולל בתוכו הכחשה ודחיקה של איכויות נשיות שהן שלו, התנגדות להן ואלומות שהוא מפנה כלפי עצמו מתוך הניסיון למחוק את מה שלא "גברי" מספיק.

כפי שעולה מפרק הממצאים, צריכת הזנות מגיעה משני מקורות התנהגותיים עיקריים – האחד הוא פחד והשני הוא חיפוש. נמצא כי לפחד ולחיפוש מאפיינים דומים אצל רוב המרואיינים במחקר והם מתאפיינים בפחד ממרחב החיזור הנובע מדימוי גבריות שהמרואיין מתאר כי מרגיש שלא מתאים לו או שאינו עומד בסטנדרטים אותם מציב הדימוי העצמי והתרבותי שלו, וחיפוש אחר מקור של הכלה, חום, אהבה, והיבטים הטרונורמטיביים כגון להיות בהתאהבות, בקשר, באינטימיות. הפחד והחיפוש מתבטאים בתצורות שונות אך בבסיסם דומים מאוד. מן הממצאים עולה כי השילוב בין הפחד הספציפי הזה והחיפוש הספציפי הזה בשילוב עם נסיון לעמידה בסטנדרטים שהגבריות מציבה, בסטנדרטים הטרונורמטיבים ובצורך החברתי להוכיח את עצמי כ"גבר" מוביל את המרואיינים במחקר לצריכת מין בתשלום.

מעמדה של הזנות בישראל הוא מעמד ללא חוק, וכיוון שכך היא פועלת בתוך מרחב של מסר כפול- היא אינה אסורה אך אינה מקובלת. המסר החברתי הכפול המלווה את מוסד הזנות הוא שמצד אחד זנות היא טאבו, חטא, לא ראוי, נחשבת להתנהגות זולה ומבזה. בו זמנית היא משמשת ככלי למבחני גבריות ולרכישת נסיון גברי בתחום המיני. הזנות משמשת כביטוי לביסוס עליונות גברית וכאמור יש בה מימדים חברתיים של "gender doing" בתוך קהילות תרגול של גבריות. חשוב לציין כי צריכת זנות מתקיימת בכל רבדי החברה ובכל סוגי הגבריות – גם בגבריות ההגמונית. יחד עם זאת במחקר זה, בו הגברים שרואיינו אינם בהגמוניה הגברית אלא מבטאים חוויה של הכפפה, שיתוף פעולה ואף דחיקה לשוליים – אני רואה בפרקטיקה זו ביחס אליהם כפרקטיקה של ביסוס גבריות ודרך להכנס תחת המטרייה ההגמונית. במובן זה היא פרקטיקה

שאינה לחלוטין מתישבת עם דימוי הגבריות – תפקידה להכניס אותם לתוך הדימוי הראוי בדרך שעוברת גם בחטא ובטאבו. פרקטיקות אלו (צריכת זנות וכן קיום יחסי מין עם גברים) בהיותן פרקטיקות שאינן מתישבות לחלוטין עם דימוי הגבריות מצטרפות לתחושת התיעוב וההאשמה כלפי חלקים "נשיים" אצל אותם גברים שרואיינו במחקר. במובן זה הן חוברות לאותן רגשות ואותו דימוי גוף "לא גבריים" היוצרים אשמה, תיעוב, נסיון מחיקה שלהם ופחד. הגברים אותם ראייתני, כמענה לעמידה באותם סטנדרטים וכפעולה הנובעת מתוך אותם כוחות מחברתיים חזקים הפועלים עליהם, ופנו לפרקטיקה של צריכת זנות, אך לבחירה זו נלווים גם מחירים כבדים.

החיפוש אחר אהבה, חום, קשר, אינטימיות הוא חיפוש אנושי. במובנים רבים בתוך הראיונות, כפי שניתן לראות בפרק הממצאים, חיפוש זה מתאחד עם החיפוש אחר "להיות גבר ראוי" – חיפוש אחר ממדים הטרונורמטיביים שיגדירו אותי החיפוש אחר אהבה הוא חיפוש אנושי. האהבה, החום, האינטימיות, הקשר האנושי הם צורך בסיסי על מנת להיות אנושי והכפפה של אותו חיפוש לנורמות הטרונורמטיביות הופכות אותו לכזה המושם בסימן שאלה כלפי האם אני ראוי לו או לא. במידה רבה זהו זילות של מושגי האהבה והאינטימיות במובניהם האנושיים ואף החפצה שלהם. הם הופכים להיות "דברים להשגה" על מנת לבסס את הגבריות ולא רגשות להם אני ראוי מעצם היותי אדם, בן אנוש. מושג האהבה, מושג האינטימיות, מושג החברות הופך להיות כלי. חפץ. תכלית.

מחקר זה יוצא מהנחת מוצא, שהיא גם חלק מהמסגרת התיאורטית שלו, כי בני אדם - בהיותם יצורים גופניים וחברתיים - פגיעים ביסודם. פגיעות זו מתעצבת ומקבלת משמעות בתוך הסדר החברתי ומבני השיח התרבותיים. במחקר זה אנסה לבחון כיצד אותה פגיעות אנושית מתבטאת בסיפוריהם של צרכני הזנות, בתפיסתם את עצמם, את גבריותם ואת מבני הכח שהם מתעצבים בתוכם.

הפגיעות היוותה בשבילי הן פרדיגמה אנליטית והן כלים איתם באתי לראיונות ולניתוחם. היכולת היחידה להבנתי להצליח לקיים מחקר מסוג זה המצליח להסתכל על היבטים אלו היא רק מנקודת מבט הרואה את פגיעותו של האדם כמימד אנושי. אימצתי אותה ככזאת.